

KWESTIA ZWALCZANIA TERRORYZMU MIĘDZYNARODOWEGO W PRACACH ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

Źródło: Współczesny terroryzm międzynarodowy – próba definicji ze stanowiska prawa międzynarodowego. Wojskowy Przegląd Prawniczy, nr 2/2003.

Kwestia terroryzmu międzynarodowego stała na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych stosunkowo późno, bo dopiero na początku lat 70. Istotnym impulsem do podjęcia tego tematu stały się pojawiające się coraz częściej uprowadzenia samolotów przez organizacje palestyńskie i zamach terrorystyczny podczas Igrzysk Olimpijskich w Monachium.

Początkowo miano nadzieję na osiągnięcie konsensusu i opracowanie projektu ogólnej konwencji o zwalczaniu terroryzmu na wzór konwencji Ligi Narodów o zapobieganiu i karaniu terroryzmu z 1937 r.ⁱ W tym celu Zgromadzenie Ogólne ONZ powołało na XXVI sesji Komitet Ad Hoc do spraw terroryzmu międzynarodowego. Komitet obradował przez kilka lat, a plonem jego działalności stały się trzy raporty dotyczące omawianego zjawiska.ⁱⁱ Prace Komitetu nie zostały uwieńczone sukcesem, pozwoliły jednak na stosunkowo precyzyjne określenie kwestii utrudniających przyjęcie legalnej definicji terroryzmu. Analizując Raporty Komitetu można dojść do wniosku, iż trudności te miały zdecydowanie polityczny charakter, zaś główną przeszkodą była kwestia oceny działań militarnych i paramilitarnych stosowanych przez różnego rodzaju ugrupowania narodowo – wyzwolenie, których część uciekała się do działań określanych jako terrorystyczne. Należy również pamiętać, iż na prace Komitetu w znacznej mierze rzutowała trwająca wówczas konfrontacja pomiędzy Wschodem i Zachodem i bipolarny podział świata. W tym kontekście trudno jest odmówić słuszności stwierdzeniu prof. M. Cheriffa Bassiouni`ego, który podkreślał, iż „to, co dla jednych jest terroryzmem, dla innych jest bohaterstwem”.ⁱⁱⁱ

Rozwój prawa międzynarodowego tworzonego pod auspicjami ONZ poszedł zatem w innym kierunku. Na niemal trzy dekady odstąpiono od prób budowania definicji terroryzmu w wypracowania konwencji o charakterze ogólnym, koncentrując się na typizacji poszczególnych czynów, popełnianych przez terrorystów. Powstałe wówczas konwencje zostały później określone mianem *sektorowych*, jako iż każda z nich zajmowała się jedynie jednym z *sektorów* współczesnego terroryzmu posługując się kryterium *modus operandi*. Jest przy tym rzeczą charakterystyczną, iż powstałe w tym okresie unormowania prawne typizowały poszczególne przestępstwa w sposób zobiektywizowany; przyjęte wówczas konwencje nie zajmują się w ogóle stroną podmiotową czynu, pozostając jedynie przy stwierdzeniu, że przestępstwa te muszą być popełnione z winy umyślnej. Oznacza to, że dla bytu przestępstwa nieistotne stały się motyw, pobudki i faktyczne cele, jakimi kierował się sprawca, konwencje stawiały niejako akty terrorystyczne i czyny popełnione z innych pobudek na jednej płaszczyźnie prawnej. Pozwoliło to na uniknięcie sporów o definicję terroryzmu i skoncentrowanie uwagi prawa międzynarodowego na konkretnych czynach stwarzających zagrożenie dla społeczności międzynarodowej. Pojęcie *terroryzm międzynarodowy* stało się w tym okresie bardziej kategorią polityczną niż prawną – z uwagi na brak legalnej definicji tego zjawiska.

Przyjęty na początku lat 70. model tworzenia norm mających na celu zwalczanie terroryzmu bez definiowania tego zjawiska pozwolił na wykorzystanie już istniejących w tym zakresie rozwiązań. Mowa tu przede wszystkim o Konwencji o przestępstwach i niektórych innych czynach popełnionych na pokładzie statku powietrznego, która została wypracowana w ramach ICAO i podpisana w Tokio 14 września 1963 r. (dalej cytowana jako Konwencja Tokijska)^{iv} Prawdopodobnie fakt ten, jak też nasilenie zamachów terrorystycznych wymierzonych w bezpieczeństwo lotnictwa cywilnego spowodował, iż Międzynarodowa Organizacja Lotnictwa Cywilnego zintensyfikowała prace nad stosownymi unormowaniami, wypracowując kolejne umowy międzynarodowe w tym zakresie: Konwencję o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi, podpisaną w Hadze 16

grudnia 1970 r. (dalej cytowana jako Konwencja Haska)^v oraz Konwencję o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego, podpisaną 23 września w Montrealu (dalej cytowana jako Konwencja Montrealska).^{vi} Warto w tym kontekście dodać, iż przyjęcie wymienionych konwencji nie zakończyło wysiłków ICAO zmierzających do stworzenia prawnomiędzynarodowych mechanizmów zwalczania tzw. terroryzmu lotniczego, o czym świadczy Protokół do Konwencji Montrealskiej w sprawie zwalczania bezprawnych aktów przemocy w portach lotniczych z 1988 r.^{vii}

Konwencja Tokijska ma zastosowanie do „przestępstw przewidzianych w prawie karnym”, do czynów, które niezależnie od tego, czy są przestępstwami, mogą narażać lub narażają na niebezpieczeństwo statek powietrzny, osoby albo mienie znajdujące się na pokładzie oraz do czynów „naruszających porządek i dyscyplinę na pokładzie” (art. 1 ust. 1). Za czyny takie Konwencja uznaje w szczególności bezprawne zakłócenie przemocą lub groźbą użycia przemocy eksploatacji statku powietrznego znajdującego się w locie, zawładnięcie takim statkiem lub objęcie nad nim kontroli (art. 11 ust. 1).

Za rozwinięcie postanowień Konwencji Tokijskiej należy uznać przepisy Konwencji Haskiej. Konwencja ta bowiem nie tylko uznaje za przestępstwo bezprawne zawładnięcie statkiem powietrznym, lecz także precyzyjnie określa znamiona tego przestępstwa stanowiąc, iż „każda osoba, która na pokładzie statku powietrznego będącego w locie:

a) bezprawnie, przemocą lub groźbą użycia przemocy lub w każdej innej formie zastraszania dokonuje zawładnięcia statkiem powietrznym lub przejęcia kontroli nad nim albo też usiłuje popełnić taki czyn, lub

b) współdziała z osobą, która popełniła lub usiłuje popełnić taki czyn popełnia przestępstwo.”

Warto nadmienić, iż definicja czynu bezprawnego zawładnięcia statkiem powietrznym przyjęta w Konwencji Haskiej nie jest jedyna w pozytywnym prawie międzynarodowym. Tak np. zawarte 15 lutego 1973 r. porozumienie amerykańsko – kubańskie uznaje za przestępstwo dokonanie „zawładnięcia, przemieszczenia, zawłaszczenia lub zmiany normalnego kursu lub czynności statku powietrznego”.^{viii}

Z przywołanych trzech konwencji zawartych w ramach ICAO najszerszy bez wątpienia zakres przedmiotowy obejmuje Konwencja Montrealska. Art. 1 przywołanej Konwencji stanowi bowiem, że: „1. Popełnia przestępstwo każda osoba, która bezprawnie i umyślnie:

a) dokonuje aktu przemocy wobec osoby znajdującej się na pokładzie statku powietrznego będącego w locie, jeżeli czyn ten może zagrażać bezpieczeństwu tego statku powietrznego lub

b) niszczy statek powietrzny będący w służbie lub powoduje jego uszkodzenie, które czyni go niezdolnym do lotu lub które może stworzyć zagrożenie jego bezpieczeństwa w locie; lub

c) umieszcza lub powoduje umieszczenie w jakikolwiek sposób na statku powietrznym będącym w służbie urządzeń lub substancji, które mogą ten statek zniszczyć lub spowodować jego uszkodzenie czyniące go niezdolnym do lotu lub stworzyć zagrożenie jego bezpieczeństwa w locie; albo

d) niszczy lub uszkadza lotnicze urządzenia nawigacyjne lub zakłóca ich działanie, jeżeli czyn taki może zagrazić bezpieczeństwu statku powietrznego w locie; lub

e) przekazuje informacje, o których wie, że są fałszywe, stwarzając w ten sposób zagrożenie dla bezpieczeństwa statku powietrznego w locie.

2. Popełnia także przestępstwo każda osoba, która:

a) usiłuje popełnić którekolwiek z przestępstw wymienionych w ustępie 1 niniejszego artykułu lub

b) współdziała z osobą, która popełnia lub usiłuje popełnić takie przestępstwo.”

Protokół dodatkowy do Konwencji Montrealskiej w sprawie zwalczania bezprawnych aktów przemocy w portach lotniczych służących międzynarodowemu lotnictwu cywilnemu z 1988 r. rozszerza ten katalog o dwa czyny stanowiąc, iż popełnia przestępstwo każda osoba, która bezprawnie i umyślnie z wykorzystaniem jakiegokolwiek urządzenia, substancji lub broni:

a) dokonuje aktu przemocy wobec osoby na terenie portu lotniczego służącego międzynarodowemu lotnictwu cywilnemu powodując lub mogąc spowodować poważne zranienie lub śmierć;
b) niszczy lub poważnie uszkadza mienie takiego portu lotniczego lub samolotu nie będącego w służbie znajdującego się na lotnisku lub zakłóca funkcjonowanie portu lotniczego jeżeli czyn określony w punktach a) lub b) zagraża lub może zagrazić bezpieczeństwu w porcie lotniczym.^{ix}

Omawiając zagadnienia typizacji aktów będących przedmiotem wymienionych powyżej konwencji nie sposób nie zauważyć, iż jednym ze znamion czynu zabronionego jest położenie (stan) statku powietrznego, który musi się znajdować „w locie” lub „w służbie”. Kwestie te są różnie regulowane w każdej z omawianych konwencji.

Konwencja Tokijska stanowi, iż statek powietrzny uważany jest za będący w locie „od chwili użycia siły napędowej w celu wystartowania aż do chwili zakończenia lądowania” (art. 1 ust. 3). Dopiero przepisy dotyczące uprawnień dowódcy statku powietrznego rozszerzają to pojęcie; art. 5 ust. 2 stanowi, że dla celów postanowień rozdziału dotyczącego uprawnień dowódcy statek powietrzny uważany jest za będący w locie od momentu, gdy „załadowanie zostało zakończone i wszystkie drzwi zostały zamknięte aż do chwili, gdy jedno z tych drzwi zostało otwarte w celu wyładowania”. Ponadto Konwencja Tokijska uznaje, iż w razie przymusowego lądowania postanowienia tego rozdziału (tj. dotyczącego uprawnień dowódcy statku powietrznego – *pm*) będą miały nadal zastosowanie do wszelkich przestępstw i czynów na pokładzie aż do chwili przejęcia przez właściwe władze państwa odpowiedzialności za statek powietrzny oraz osoby i mienie znajdujące się na pokładzie (art. 5 *in fine*).

Konwencja Haska przyjmuje w art. 5 ust. 2, iż dla celów konwencji samolot uznaje się za będący w locie od momentu, gdy załadowanie zakończono i wszystkie drzwi zewnętrzne zostały zamknięte aż do chwili, gdy jedno z tych drzwi zostało otwarte w celu wyładowania. Jednakże, określenie to odnosi się do całej Konwencji, a nie – jak w przypadku Konwencji Tokijskiej – jedynie do przepisów rozdziału określającego uprawnienia dowódcy statku powietrznego. Analogicznie, do całej Konwencji Haskiej odnosi się treść przepisu art. 3 ust. 1, który stanowi, że w razie przymusowego lądowania „przyjmuje się, że lot trwa nadal aż do chwili przejęcia przez właściwe władze odpowiedzialności za statek powietrzny oraz osoby i mienie znajdujące się na pokładzie.”

Konwencja Montrealska posługuje się kryterium miejsca popełnienia przestępstwa „na pokładzie statku powietrznego będącego w locie” jedynie w stosunku do czynu określonego w art. 1 ust. 1 pkt. a), tj. aktu przemocy wobec osoby; definicja „statku powietrznego będącego w locie” jest analogiczna, jak w Konwencji Haskiej (art. 2 pkt a). W przypadku pozostałych czynów będących przedmiotem Konwencji brak jest takiego ograniczenia. Równocześnie Konwencja wprowadza pojęcie statku powietrznego będącego „w służbie” jako znamienia takich czynów, jak zniszczenie lub uszkodzenie samolotu albo umieszczenie w nim wywołujących takie skutki urządzeń czy substancji. Zgodnie z art. 2 b) statek powietrzny znajduje się w służbie od chwili rozpoczęcia przez personel naziemny lub załogę przygotowań do określonego lotu aż do upływu 24 godzin po każdym lądowaniu; w żadnym razie nie może być to okres krótszy od tego, w którym uznaje się statek powietrzny za będący w locie.

Na zakończenie rozważań dotyczących tzw. terroryzmu lotniczego godzi się dodać, iż z zakresu działania wszystkich trzech przywołanych konwencji wyłączone zostały statki powietrzne używane w służbie wojskowej, celnej i policyjnej (art. 1 ust. 4 Konwencji Tokijskiej, art. 3 ust. 2 Konwencji Haskiej i art. 4 ust. 1 Konwencji Montrealskiej).

Zupełnie innej kategorii aktów terrorystycznych dotyczy przyjęta w 1973 r. w Nowym Jorku przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych Konwencja w sprawie zapobiegania i karania przestępstw przeciwko osobom korzystającym z ochrony międzynarodowej, w tym przeciwko dyplomatom (dalej: Konwencja Nowojorska 1973)^x, która zobowiązuje państwa – strony do uznania za przestępstwa umyślne następujących czynów (art. 2 ust. 1):

a) zabójstwa, uprowadzenia lub innej napaści na osobę lub wolność osoby korzystającej z ochrony międzynarodowej;

- b) gwałtownej napaści na siedzibę, prywatne mieszkanie lub środki transportu osoby korzystającej z ochrony międzynarodowej, mogącej zagrażać osobie lub jej wolności;
- c) groźby popełnienia takiej napaści;
- d) czynu stanowiącego współuczestnictwo w popełnieniu takiej napaści.

Za osobę korzystającą z ochrony międzynarodowej Konwencja uznaje:

- a) głowy państw, włączając w to każdego członka ciała kolegialnego spełniającego według konstytucji danego państwa funkcję głowy państwa, szefa rządu oraz ministra spraw zagranicznych wówczas, gdy któraś z tych osób, jak również towarzyszący jej członkowie rodziny, znajdują się na terytorium państwa – strony;
- b) każdego przedstawiciela lub funkcjonariusza państwowego oraz każdego funkcjonariusza, osobistość oficjalną lub innego przedstawiciela organizacji międzynarodowej o charakterze międzyrządowym, który w czasie i miejscu, w którym przeciwko niemu, jego oficjalnej siedzibie, jego prywatnemu mieszkaniu lub jego środkom transportu zostało popełnione przestępstwo, był uprawniony zgodnie z prawem międzynarodowym do szczególnej ochrony przed jakąkolwiek napaścią na jego osobę, wolność lub godność, a także członków jego rodziny pozostających z nim we wspólnocie domowej (art. 1).

W 1979 r. Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych przyjęło tekst Międzynarodowej Konwencji o walce z przestępstwem wzięcia zakładników (dalej: Konwencja Nowojorska 1979).^{xi} Art. 1 stanowi, że popełnia przestępstwo każdy, kto pochwyci lub zatrzyma inną osobę i zagrozi śmiercią lub spowodowaniem ciężkich obrażeń ciała lub zatrzymuje tę osobę w celu wymuszenia na osobie trzeciej, organizacji prawa krajowego, państwie lub organizacji międzynarodowej działania lub zaniechania jako wyraźny lub domniemany warunek zwolnienia zakładników; karane jest także usiłowanie i współuczestnictwo. Podkreślić jednak należy, iż sygnalizowane powyżej daleko idące rozbieżności polityczne spowodowały bardzo poważne ograniczenie zakresu przedmiotowego Konwencji, jako że zgodnie z art. 12 jej przepisy nie mają zastosowania w przypadku, gdy akt porwania zakładnika nastąpi w czasie konfliktów zbrojnych określonych przez Konwencję Genewską o ochronie ofiar wojny z 1949 r. i Protokoły Dodatkowe z 1977 r. „w których to konfliktach narody walczą przeciwko kolonialnej dominacji i obcej okupacji oraz przeciwko rasistowskim reżimom dla odzyskania swoich praw do samostanowienia określonych w Karcie Narodów Zjednoczonych i Deklaracji Zasad Prawa Międzynarodowego, dotyczących przyjaznych stosunków i współdziałania państwa zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych.” Ponadto, art. 13 stanowi, iż Konwencja nie ma zastosowania, gdy przestępstwo dokonane jest na terytorium jednego państwa, zakładnik i porywacz są narodowości tego państwa i gdy porywacz został zatrzymany na jego terytorium.

3 marca 1980 r. równocześnie w Nowym Jorku i w Wiedniu otwarto do podpisu Konwencję o ochronie fizycznej materiałów jądrowych wraz z załącznikami I i II.^{xii} Konwencja nakłada na państwa – strony szereg obowiązków dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa podczas transportu i przechowywania materiałów nuklearnych. W art. 7 Konwencja zobowiązuje państwa – strony do uznania za przestępstwa prawa krajowego następujących czynów:

- a) nielegalne podejmowanie działań polegających na pozyskiwaniu, posiadaniu, wykorzystywaniu, przekazywaniu, przetwarzaniu, dysponowaniu lub rozproszeniu materiałów jądrowych, co powoduje lub może spowodować śmierć lub ciężkie uszkodzenie ciała jakiejkolwiek osoby albo znaczne szkody materialne;
- b) kradzież lub rabunek materiałów jądrowych;
- c) przywłaszczenie lub uzyskanie w drodze oszustwa materiałów jądrowych;
- d) żądanie wydania materiałów jądrowych pod groźbą użycia siły lub przy użyciu siły albo jakiejkolwiek innej formy zastraszania;
- e) grożenie:
 - i) użyciem materiałów jądrowych dla spowodowania śmierci lub poważnych obrażeń jakiejkolwiek osoby albo znacznej szkody materialnej lub

- ii) popełnieniem przestępstwa wymienionego wyżej w punkcie b) dla zmuszenia osób fizycznych lub prawnych, organizacji międzynarodowej lub państwa do podjęcia albo powstrzymania się od podjęcia jakiegokolwiek działania,
- f) usiłowaniem popełnienia jakiegokolwiek przestępstwa wymienionego wyżej w punktach a), b) lub c) oraz
- g) aktem, który stanowi współuczestnictwo w jakimkolwiek z przestępstw wymienionych w punktach od a) do f),

Podobny charakter nosi Konwencja o znakowaniu plastikowych materiałów wybuchowych podpisana w Montrealu 1 marca 1991 r., która powołując się w preambule na konsekwencje aktów terrorystycznych dla bezpieczeństwa międzynarodowego nakłada na państwa – strony obowiązek wprowadzenia ścisłej kontroli nad obrotem plastikowymi materiałami wybuchowymi i znakowania ich w taki sposób, aby w przypadku ich bezprawnego użycia możliwe było ustalenie źródła pochodzenia materiału wybuchowego.

10 marca 1988 r. w Rzymie została podpisana Konwencja w sprawie przeciwdziałania bezprawnym czynom przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej^{xiii} oraz przyjęty Protokół o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu stałych platform umieszczonych na szelfie kontynentalnym.^{xiv} Przyjęcie tych aktów prawnych było spowodowane zarówno pojawieniem się znanego już zjawiska piractwa morskiego, jak też próbami traktowania statków morskich jako celów ataków terrorystycznych.^{xv}

Konwencja dotyczy wyłącznie statków cywilnych; spod zakresu jej działania wyłączone są okręty wojenne oraz statki państwowe lub wykorzystywane przez państwo w służbie policyjnej, celnej lub pomocniczej marynarki wojennej (art. 2). W art. 3 Konwencja typizuje czyny będące jej przedmiotem stwierdzając (w ust. 1), że popełnia przestępstwo każda osoba, która bezprawnie i umyślnie:

- a) uprowadza lub przejmuje kontrolę nad statkiem za pomocą siły lub groźby użycia siły lub w jakiegokolwiek innej formie zastraszenia;
- b) dokonuje aktu przemocy wobec osoby znajdującej się na pokładzie statku jeśli akt ten może zagrozić bezpieczeństwu nawigacji tego statku;
- c) niszczy statek lub powoduje uszkodzenie statku lub jego ładunku, jeśli może to zagrozić bezpieczeństwu nawigacji tego statku;
- d) umieszcza lub powoduje umieszczenie na statku w jakikolwiek sposób urządzenia lub substancji mogącej zniszczyć statek lub spowodować uszkodzenie statku lub jego ładunku, jeśli zagraża to lub może zagrozić bezpieczeństwu nawigacji tego statku;
- e) niszczy lub poważnie uszkadza urządzenie służące do nawigacji morskiej lub poważnie wpływa na ich funkcjonowanie, jeśli takie działanie może zagrozić bezpieczeństwu nawigacji statku;
- f) przekazuje informacje, o których wie, że są fałszywe, a które zagrażają bezpieczeństwu nawigacji statku;
- g) rani lub zabija osoby w związku z popełnieniem przestępstw określonych w punktach a) – f).

Ponadto, ust. 2. przywołanego artykułu jako popełnienie przestępstwa traktuje usiłowanie, pomocnictwo, współsprawstwo oraz dopuszczenie się groźby – niezależnie od tego, czy jest ona karalna pod rządami prawa krajowego – popełnienia jednego z przestępstw określonych w ust. 1 w celu zmuszenia osoby fizycznej lub prawnej do określonego działania lub zaniechania, jeśli groźba taka może narazić bezpieczeństwo nawigacji statku.

Zakres przedmiotowy Konwencji został rozszerzony o przyjęty oddzielnie Protokół o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu platform umieszczonych na szelfie kontynentalnym. Państwa – strony zobowiązały się do ustanowienia swojej jurysdykcji wobec sprawców czynów określonych w art. 2 ust 1 Protokołu, a więc:

- a) zawłaszcza lub przejmuje kontrolę nad stałą platformą za pomocą siły lub groźby użycia siły lub w jakiegokolwiek innej formie zastraszenia;
- b) dokonuje aktu przemocy wobec osoby znajdującej się na stałej platformie jeśli akt ten może zagrozić bezpieczeństwu tej platformy;

- c) niszczy stałą platformę lub powoduje jej uszkodzenie, jeśli może to zagrozić bezpieczeństwu tej platformy;
- d) umieszcza lub powoduje umieszczenie na stałej platformie w jakikolwiek sposób urządzenia lub substancji mogącej zniszczyć platformę lub bezpieczeństwu i tej platformy;
- e) rani lub zabija osoby w związku z popełnieniem przestępstw określonych w punktach a) – d).

Podobnie, jak czyni to Konwencja, również Protokół w art. 2 ust. 2 jako popełnienie przestępstwa traktuje usiłowanie, pomocnictwo, współsprawstwo oraz dopuszczenie się groźby – niezależnie od tego, czy jest ona karalna pod rządami prawa krajowego – popełnienia jednego z przestępstw określonych w ust. 1 pkt b) i c) w celu zmuszenia osoby fizycznej lub prawnej do określonego działania lub zaniechania, jeśli groźba taka może narazić bezpieczeństwo stałej platformy.

15 grudnia 1997 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło Międzynarodową Konwencję w sprawie zwalczania terrorystycznych ataków bombowych.^{xvi} Zgodnie z art. 2 ust. 1 przestępstwo popełnia każda osoba, która niezgodnie z prawem lub celowo dostarcza, umieszcza, wystrzela lub detonuje materiał wybuchowy lub inne urządzenie śmiertelne w, do środka lub przeciwko miejscu użytku publicznego, obiektowi państwowemu lub rządowemu, systemowi transportu publicznego lub obiektowi infrastruktury:

- a) z zamiarem spowodowania śmierci lub poważnych obrażeń cielesnych; lub
- b) z zamiarem spowodowania rozległych zniszczeń takiego miejsca, obiektu lub systemu, jeśli wynikiem takiego zniszczenia jest lub może być znaczna strata ekonomiczna.

Ust. 2 stanowi, że karane jest również usiłowanie popełnienia takiego przestępstwa. Z kolei ust. 3 penalizuje współsprawstwo, organizowanie lub kierowanie innymi w celu popełnienia przestępstwa określonego w ust. 1 lub przyczynienie się w każdy inny sposób do popełnienia takiego przestępstwa przez grupę osób działających we wspólnym celu, „takie przyczynienie się będzie umyślne i będzie miało na celu wspomaganie ogólnej działalności przestępczej lub celu grupy lub zostanie dokonane znając zamiar grupy popełnienia przestępstwa lub przestępstw, o których mowa.”

Za istotny należy uznać art. 1 przywołanej Konwencji, zawierający tzw. słowniczek. Tak więc, określenie „obiekty państwowe lub rządowe” obejmuje każdy stały lub tymczasowy obiekt lub środek transportu, używany lub zajmowany przez przedstawicieli Państwa, członków Rządu, organu ustawodawczego lub sądowniczego lub przez urzędników lub pracowników państwa lub każdej innej władzy publicznej lub jednostki lub przez pracowników lub urzędników organizacji międzyrządowej w związku z ich urzędowymi obowiązkami (ust. 1). Z kolei „obiekt infrastruktury” to każdy obiekt będący własnością publiczną lub prywatną, świadczący lub dystrybuujący usługi na rzecz ogółu, takie jak dostawy wody, kanalizacja, energia, paliwo lub komunikacja (ust. 2). „Materiał wybuchowy lub inne śmiertelne urządzenie” oznacza:

- a) materiał wybuchowy lub broń zapalająca lub urządzenie, które jest przeznaczone lub ma zdolność powodowania śmierci, poważnych obrażeń cielesnych lub istotnych zniszczeń materialnych (ust. 3 pkt. a) lub
- b) broń lub urządzenie przeznaczone lub mające zdolność powodowania śmierci, poważnych obrażeń cielesnych lub istotnych zniszczeń materialnych poprzez wyrzucanie, rozprzestrzenianie lub uderzenie toksycznymi środkami chemicznymi, środkami biologicznymi lub toksynami lub podobnymi substancjami lub materiałem radioaktywnym (ust. 3 pkt. b).

Poprzez określenie „siły wojskowe Państwa” Konwencja rozumie siły zbrojne Państwa zorganizowane, szkolone i wyposażone zgodnie z jego prawem wewnętrznym w celu obrony lub bezpieczeństwa kraju oraz osoby działające na rzecz tych sił zbrojnych, będące pod ich formalnym przywództwem, kontrolą i odpowiedzialnością (ust. 4).

„Miejsce użytku publicznego” oznacza te części budynków, gruntu, dróg wodnych lub innych miejsc dostępnych lub otwartych dla ogółu, ciągle, okresowo lub okazjnie i obejmuje każde miejsce handlowe, gospodarcze, kulturalne, historyczne, edukacyjne, religijne, rządowe, rozrywkowe, rekreacyjne lub podobne miejsce, w ten sposób dostępne lub otwarte dla ogółu (ust. 5). Natomiast „system transportu publicznego” oznacza wszystkie urządzenia, środki transportu i środki, będące

własnością publiczną lub prywatną, używane przy lub na rzecz usług dostępnych publicznie na do przewozu osób lub towarów.

Jak dotychczas, ukoronowaniem prac Organizacji Narodów Zjednoczonych ukierunkowanych na zwalczanie terroryzmu jest przyjęta 9 grudnia 1999 r. przez Zgromadzenie Ogólne ONZ Międzynarodowa Konwencja o zwalczaniu finansowania terroryzmu.^{xvii} Konwencja ta stworzyła bezsprzecznie nowy instrument prawnomiędzynarodowy, mogący w istotny sposób wpłynąć na podcięcie ekonomicznych korzeni działań terrorystycznych. W Preambule Konwencja powołuje się na rezolucję Zgromadzenia Ogólnego 51/210 z 17 grudnia 1996 r. pkt. 3 ppkt. (f), w której Zgromadzenie wezwało wszystkie państwa do podjęcia działań „celem zapobiegania i przeciwdziałania, poprzez stosowne środki krajowe, finansowaniu terrorystów i organizacji terrorystycznych, niezależnie od tego czy takie finansowanie jest bezpośrednie czy pośrednie, poprzez organizacje mające także – czy też utrzymujące, że tak jest – cele charytatywne, społeczne lub kulturalne, albo prowadzące również nielegalną działalność, taką jak nielegalny handel bronią, handel narkotykami i wymuszenia, w tym eksploatacja ludzi celem finansowania działań terrorystycznych, w szczególności zaś do rozważenia, jeśli jest to stosowne, przyjęcia środków prawnych i nadzorczych mających zapobiegać i przeciwdziałać przepływowi funduszy, co do których podejrzewa się, że są przeznaczone na cele działalności terrorystycznej, co nie może jednak w żaden sposób tamować wolności legalnego przepływu kapitału, a także do rozważenia zintensyfikowania wymiany informacji o międzynarodowych przepływach takich funduszy” (Preambuła Konwencji, akapit 6).

Należy podkreślić, iż Konwencja mówiąc w Preambule wprost o zjawisku terroryzmu i jego finansowaniu, wykorzystała dotychczasowy dorobek organizacji i obowiązujące już źródła prawa międzynarodowego, podkreślając tym samym zasadność przyjętej w latach 70. metody *step-by-step*, polegającej na unikaniu formułowania definicji zjawiska i typizowaniu w odrębnych konwencjach poszczególnych czynów będących jego przejawami.

Art. 2 ust. 1 Konwencji stanowi, że popełnia przestępstwo osoba, która dowolnymi środkami, bezpośrednio lub pośrednio, bezprawnie i umyślnie, udostępnia lub gromadzi fundusze z zamiarem, by zostały one wykorzystane, albo mając świadomość, że zostaną one wykorzystane, w całości lub części, do dokonania:

a) czynu stanowiącego przestępstwo, w zakresie i zgodnie z definicją zawartą w:

- Konwencji Haskiej;
- Konwencji Montrealskiej;
- Konwencji Nowojorskiej 1973;
- Konwencji Nowojorskiej 1979;
- Konwencji o ochronie fizycznej materiałów jądrowych;
- Protokole w sprawie zwalczania bezprawnych aktów przemocy w portach lotniczych służących międzynarodowemu lotnictwu cywilnemu;
- Konwencji w sprawie przeciwdziałania bezprawnym czynom przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej;
- Protokole o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu stałych platform umieszczonych na szelfie kontynentalnym;
- Międzynarodowej Konwencji w sprawie zwalczania terrorystycznych zamachów bombowych.

b) dowolnego innego czynu mającego spowodować śmierć lub ciężki uszczerbek na zdrowiu osoby cywilnej albo dowolnej innej osoby nie uczestniczącej aktywnie w działaniach wojennych w sytuacji konfliktu zbrojnego, jeśli celem takiego czynu, wynikającym z samego jego charakteru lub z kontekstu, jest zastraszanie ludności, albo skłonienie rządu lub organizacji międzynarodowej do dokonania lub do niedokonania dowolnej czynności. Można zatem przyjąć, iż przyjmując treść przepisów art. 2 ust. 1 pkt. a) i b) po raz pierwszy w pozytywnym prawie międzynarodowym zdefiniowano pojęcie aktu terrorystycznego.

W dalszych przepisach art. 2 Konwencja stanowi, iż dla bytu przestępstwa nie jest konieczne faktyczne wykorzystanie funduszy do dokonania czynów określonych w pkt a) i b) (ust.3), jako przestępstwo karane jest także usiłowanie (ust. 4). Przestępstwo popełnia także współsprawca (ust. 5

pkt. a), osoba, która organizuje lub poleca innym osobom dokonanie przestępstwa będącego przedmiotem Konwencji (ust. 5 pkt. b), a także osoba, która przyczynia się do popełnienia jednego lub większej liczby przestępstw określonych w ust. 1 lub 4 art. 2 Konwencji przez grupę osób działających we wspólnym celu. Takie przyczynienie się musi być umyślne (ust. 5 pkt. c) oraz albo:

- mieć na celu wspomaganie działalności przestępnej lub przestępczego celu grupy, jeśli taka działalność lub cel wiąże się z popełnieniem przestępstwa określonego w ust. 1; (ust. 5 pkt. c) ppkt. (i)) albo
- zostać dokonane ze świadomością, że grupa zamierza popełnić przestępstwo określone w ust. 1(ust. 5 pkt. c) ppkt. (ii)).

Art. 1 Konwencji zawiera „słowniczek” wyjaśniający pojęcia „funduszy”, „obiektu państwowego lub rządowego” oraz „przychodów”. Tak więc, termin „fundusze” oznacza wszelkiego rodzaju aktywa, materialne i niematerialne, będące ruchomościami lub nieruchomościami, uzyskane w dowolny sposób, oraz prawne dokumenty w dowolnej formie, w tym elektronicznej i cyfrowej, potwierdzające tytuł prawny lub udział w takich aktywach, w tym, między innymi, kredyty bankowe, czeki podróżne, czeki bankowe, przekazy pieniężne, akcje, papiery wartościowe, obligacje, weksle, akredytywy (art. 1 ust. 1). Natomiast termin „przychody” oznacza dowolne fundusze pochodzące lub uzyskane, bezpośrednio lub pośrednio, poprzez popełnienie przestępstwa określonego w art. 2 Konwencji (art. 1 ust. 3). Z kolei termin „obiekt państwowy lub rządowy” w rozumieniu Konwencji oznacza „każdy stały lub tymczasowy obiekt lub pojazd, używany lub zajmowany przez przedstawicieli państwa, członków rządu, władzy ustawodawczej lub sądowniczej, albo przez funkcjonariuszy lub pracowników państwa, albo dowolnego innego organu lub podmiotu publicznego, albo przez pracowników lub osoby funkcyjne organizacji międzyrządowej, w związku z ich oficjalnymi obowiązkami” (art. 1 ust. 2).

Tendencja to przyjmowania konwencji sektorowych dotyczących zwalczania terroryzmu międzynarodowego utrzymała się w ramach ONZ na tyle, iż w 1996 r. Zgromadzenie Ogólne postanowiło powołać do życia Komitet Ad Hoc, którego zadaniem byłoby m.in. przygotowanie projektu konwencji o zwalczaniu aktów terroryzmu nuklearnego.^{xviii} Prace nad projektem napotykały jednakże na istotne przeszkody, bowiem – jak dotąd – broń nuklearna stanowiła istotę polityki odstraszania nuklearnego, co nieuchronnie przenosiło ciężar rozważań na płaszczyznę zachowań państw, a nie tylko osób fizycznych, grup takich osób czy organizacji. Zmieniało to więc w zasadniczy sposób optykę walki z terroryzmem, mogąc ją wiązać z takimi elementami, jak kontrola zbrojeń, nieprolifracja broni masowego rażenia, ograniczenie arsenałów jądrowych czy wreszcie – *last but not least* – powrót do podnoszonej jeszcze w latach 70. koncepcji terroryzmu państwowego.^{xix}

Niemal równocześnie Indie zgłosiły projekt całościowej konwencji w sprawie terroryzmu międzynarodowego, który stał się przedmiotem obrad Grupy Roboczej Szóstego (Prawnego) Komitetu.^{xx} W założeniu, nowa całościowa konwencja miała wykorzystać cały dotychczasowy dorobek Organizacji Narodów Zjednoczonych, a więc przede wszystkim przyjęte dotychczas konwencje sektorowe. Nowa konwencja miałaby bowiem pełnić w odniesieniu do konwencji sektorowych funkcję *legi generalis*^{xxi}, co umożliwiałoby przystąpienie do konwencji tym państwom, które do konwencji sektorowych z różnych przyczyn nie przystąpiły, a także w praktyce eliminowałaby konieczność zawierania następnych konwencji sektorowych dotyczących nowych form aktów terrorystycznych, jakie mogłyby pojawić się w przyszłości.

Projekt będący podstawą dyskusji na forum Komitetu Ad Hoc w dniach 28 stycznia – 2 lutego 2002 r.^{xxii} przewidywał w art. 2 ust.1, iż popełnia przestępstwo każda osoba, która bezprawnie i umyślnie, przy użyciu jakichkolwiek środków, powoduje:

- a) śmierć lub poważne uszkodzenie ciała osoby; lub
- b) poważnego uszkodzenia własności publicznej lub prywatnej, włączając w to miejsca użytku publicznego, obiekt państwowy lub rządowy, system transportu publicznego, obiekt infrastruktury bądź środowiska naturalnego;
- c) uszkodzenia własności, miejsc, obiektów lub systemów określonych w pkt. b) jeśli pociąga to za sobą lub może pociągnąć za sobą znaczne straty ekonomiczne, jeśli celem takiego czynu, wynikającym z samego jego charakteru lub z kontekstu, jest zastraszanie ludności, albo skłonienie rządu lub organizacji międzynarodowej do dokonania lub do niedokonania dowolnej czynności.

Za przestępstwo konwencja uznaje także wiarygodną i poważną groźbę popełnienia jednego z wymienionych czynów (ust.2) oraz usiłowanie jego popełnienia (ust. 3). Podobnie, jak w przypadku Konwencji o zwalczaniu terrorystycznych zamachów bombowych, ust. 4 stanowi, iż popełnia również przestępstwo osoba, która: współuczestniczy, organizuje lub kieruje działaniami innych przy popełnieniu przestępstwa oraz przyczynia się w każdy inny sposób do popełnienia takiego przestępstwa przez grupę osób działających we wspólnym celu, „takie przyczynienie się będzie umyślne i będzie miało na celu wspomaganie ogólnej działalności przestępczej lub celu grupy lub zostanie dokonane znając zamiar grupy popełnienia przestępstwa lub przestępstw, o których mowa.” (ust. 4 pkt c) i) i ii) Projektu).

Terminologia projektu przypomina rozwiązania przyjęte w Konwencji o zwalczaniu terrorystycznych zamachów bombowych. Tak więc, art. 1 omawianego Projektu wyjaśnia, iż określenie „obiekty państwowe lub rządowe” obejmuje każdy stały lub tymczasowy obiekt lub środek transportu, używany lub zajmowany przez przedstawicieli Państwa, członków Rządu, organu ustawodawczego lub sądowiczego lub przez urzędników lub pracowników państwa lub każdej innej władzy publicznej lub jednostki lub przez pracowników lub urzędników organizacji międzyrządowej w związku z ich urzędowymi obowiązkami (ust. 1). Poprzez określenie „siły wojskowe Państwa” Projekt rozumie siły zbrojne Państwa zorganizowane, szkolone i wyposażone zgodnie z jego prawem wewnętrznym w celu obrony lub bezpieczeństwa kraju oraz osoby działające na rzecz tych sił zbrojnych, będące pod ich formalnym przywództwem, kontrolą i odpowiedzialnością (ust. 2). Z kolei „obiekt infrastruktury” to każdy obiekt będący własnością publiczną lub prywatną, świadczący lub dystrybuujący usługi na rzecz ogółu, takie jak dostawy wody, kanalizacja, energia, paliwo lub komunikacja (ust. 3). Natomiast „miejsce użytku publicznego” oznacza te części budynków, gruntu, dróg wodnych lub innych miejsc dostępnych lub otwartych dla ogółu, ciągle, okresowo lub okazjnie i obejmuje każde miejsce handlowe, gospodarcze, kulturalne, historyczne, edukacyjne, religijne, rządowe, rozrywkowe, rekreacyjne lub podobne miejsce, w ten sposób dostępne lub otwarte dla ogółu (ust. 4). Z kolei „system transportu publicznego” oznacza wszystkie urządzenia, środki transportu i środki, będące własnością publiczną lub prywatną, używane przy lub na rzecz usług dostępnych publicznie na do przewozu osób lub towarów (ust. 5).

Projekt został oparty na założeniu, iż dla celów ekstradycji czyny będące przedmiotem przygotowywanej konwencji, jak też czyny będące przedmiotem konwencji wymienionych w aneksie nie będą uznawane za przestępstwa polityczne, a więc takie, których sprawcy nie podlegają ekstradycji.^{xxiii} W aneksie Projekt wymienia 12 konwencji, a więc:

- Konwencje Tokijską, Haską, Montrealską oraz Protokół z 1988 r.;
- Konwencje Nowojorskie z 1973 i 1979 r.;
- Konwencję o fizycznej ochronie materiałów jądrowych;
- Konwencję o zwalczaniu bezprawnych aktów przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej oraz Protokołu o zwalczaniu bezprawnych aktów przeciwko bezpieczeństwu stałych platform na szelfie kontynentalnym;
- Konwencję o znakowaniu plastikowych materiałów wybuchowych;
- Konwencje o zwalczaniu terrorystycznych zamachów bombowych i o zwalczaniu finansowania terroryzmu.

Kluczowy z punktu widzenia prac nad Projektem okazał się art. 18, który ogranicza zakres przedmiotowy przyszłej konwencji wprowadzając wyłączenia od definicji aktu terrorystycznego zawartej w art. 2. W wersji proponowanej przez Indie, spod zakresu obowiązywania przyszłej konwencji wyłączone byłyby działania sił zbrojnych podczas konfliktów zbrojnych w rozumieniu prawa międzynarodowego; przepisy Konwencji nie znajdowałyby również zastosowania do działań przedsięwziętych przez siły zbrojne państwa wykonujące swoje oficjalne obowiązki na podstawie innych norm prawa międzynarodowego.^{xxiv} Podczas sesji Komitetu Ad Hoc w 2002 r. zgłoszono dwie propozycje. Po pierwsze, koordynator zaproponował, aby spod zakresu działania przyszłej konwencji wyłączyć działalność sił zbrojnych podczas konfliktów zbrojnych w rozumieniu międzynarodowego prawa humanitarnego (ust.2) oraz działalność sił zbrojnych państwa wykonujących swoje oficjalne obowiązki w zakresie regulowanym przez inne normy prawa międzynarodowego (ust. 3). Ponadto,

„nic w niniejszym artykule nie dopuszcza ani nie legalizuje innych czynów bezprawnych...” (ust. 4). Z kolei propozycja zgłoszona przez państwa członkowskie Organizacji Konferencji Islamskiej zakładała, iż spod zakresu przyszłej konwencji należy wyłączyć nie tylko działania sił zbrojnych, lecz „działania stron w czasie konfliktów zbrojnych, łącznie z sytuacjami obcej okupacji” (ust. 2) oraz działania sił zbrojnych państwa nie tylko w rządzonych innymi normami prawa międzynarodowego, lecz jedynie działań pozostających „w zgodzie z prawem międzynarodowym”. (ust. 3)^{xxv}

Analizując przebieg prac Komitetu Ad Hoc i Grupy Roboczej należy zwrócić uwagę na fakt, iż państwa Organizacji Konferencji Islamskiej opowiadają się generalnie za przyjęciem w przyszłej konwencji rozwiązań zawartych w Konwencji Organizacji Konferencji Islamskiej o zwalczaniu terroryzmu międzynarodowego proponując, aby zakres nowej konwencji ONZ został określony zawartą tam definicją terroryzmu.^{xxvi} Definicja ta głosi, że *terroryzm* oznacza każdy akt przemocy lub groźby przemocy niezależnie od motywów i intencji sprawcy popełniony w ramach realizacji planu przestępczego w celu zastraszenia osób lub zagrożenia wyrządzeniem szkody lub narażenia na niebezpieczeństwo ich życia, honoru, wolności, bezpieczeństwa lub praw, lub naruszenia środowiska naturalnego lub jakichkolwiek obiektów publicznych lub prywatnych na groźbę ich zajęcia, zawłaszczenia, lub wywołania zagrożenia dla zasobów naturalnych, obiektów międzynarodowych, lub zagrożenia dla stabilności, integralności terytorialnej, jedności politycznej lub suwerenności niepodległego państwa. Natomiast *zbrodnia terrorystyczna* oznacza każdą zbrodnię popełnioną w celu osiągnięcia celu terrorystycznego na terytorium państwa – strony lub przeciwko jego obywatelom, zasobom, interesom lub obiektom zagranicznym i osobom przebywającym na jego terytorium, karaną przez prawo wewnętrzne tego państwa. Jednakże, definicja ta jest uzupełniona przez wyłączenie, zgodnie z którym „walka narodowo – wyzwolenicza, włączając w to walkę zbrojną przeciwko obcej okupacji, agresji, kolonializmowi i hegemonii, w celu wyzwolenia i samostanowienia zgodnie z zasadami prawa międzynarodowego”.^{xxvii}

Jest rzeczą charakterystyczną, iż nawet wydarzenia z 11 września 2001 r. nie spowodowały przybliżenia stanowisk. Okazało się zatem, iż spór wokół legalnej definicji zjawiska terroryzmu, który w latach 70. uniemożliwił przyjęcie jednolitej konwencji o zwalczaniu terroryzmu i skierował rozwój prawa międzynarodowego w tym zakresie na drogę sukcesywnego przyjmowania konwencji sektorowych, jest nadal aktualny pomimo zmian, jakie dokonały się w międzyczasie.

ⁱ Tekst Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu terroryzmu zob.: UN Doc. A/C.6?418/1972, Annex 1, s. 1. Konwencja ta została podpisana przez 24 państwa, ratyfikowana przez jedno i nigdy nie weszła w życie.

ⁱⁱ Raporty Komitetu Ad Hoc zostały opublikowane w: General Assembly Official Records. 28th sess., Supl. No 28, Doc. A/9028/1973; 32nd sess., Supl. No 37, Doc. A/32/37 oraz 34th sess., Supl. No 37, Doc. A/34/37.

ⁱⁱⁱ M. Cheriff Bassiouni. *International Terrorism and Political Crimes*. Springfield 1975, s. 485.

^{iv} Tekst polski: Dz. U. 1971, nr 15, poz. 147, załącznik.

^v Tekst polski: Dz. U. 1972, nr 25, poz. 181, załącznik.

^{vi} Tekst polski: Dz. U. 1974, nr 8, poz. 168, załącznik.

^{vii} Na temat pojęcia terroryzmu lotniczego zob. Zdzisław Galicki. *Terroryzm lotniczy w świetle prawa międzynarodowego*. Warszawa 1981., *passim*. Polska podpisała Protokół w dniu 24 lutego 1988 r.

^{viii} Tekst przywołanego porozumienia zob.: Zbiór Dokumentów 1973, nr 2, poz. 17; por. też: Tomasz R. Aleksandrowicz. *Ekstradycja jako środek w walce z terroryzmem międzynarodowym*. Problemy Praworządności 1987, nr 3, ss. 30 – 43.

^{ix} Protokół został podpisany przez Polskę jeszcze w 1988 r., proces ratyfikacyjny w toku. Tekst Protokołu: *International Instruments related to the Prevention and Suppressions of International Terrorism*, United Nations, New York 2001.

^x Tekst polski: Dz. U 1983, nr 37, poz. 168, załącznik

^{xi} Tekst polski: Dz. U 2000, nr 106, poz. 1123, załącznik.

^{xii} Tekst polski: Dz. U. 1989, nr 17, poz. 93, załącznik.

^{xiii} Tekst polski: Dz. U. 2000 nr 129, poz. 635, załącznik

^{xiv} Tekst polski: Dz. U. 2000, nr 22, poz. 211, załącznik.

^{xv} Zob. na ten temat: B.M.Boczek. Piracy and Maritime Terrorism: The Need for a Progressive Development of International Law. Pacem in Maribus XVII, Moscow 26 – 30 June 1989. W 1985 r. Front Wyzwolenia Palestyny Abu Abbasa uprowadził włoski statek pasażerski „Achille Lauro”, traktując pasażerów jako zakładników porywacze zażądali uwolnienia 50 Palestyńczyków uwięzionych w Izraelu. Podczas porwania zginął amerykański turysta (na wózku inwalidzkim), Leon Klinghoffer. Zob.: Bruce Hoffman. Oblicza terroryzmu. Warszawa 1999, s. 138.

^{xvi} Polska podpisała tę Konwencję 14 czerwca 1999 r.

^{xvii} W dniu 4 października 2001 r. Stały Przedstawiciel Rzeczypospolitej Polskiej przy Narodach Zjednoczonych w Nowym Jorku podpisał tę Konwencję w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej; proces ratyfikacji znajduje się w toku. Do dnia 15 lipca 2002 r. Konwencją związały się 42 państwa, 132 ją podpisały.

^{xviii} UN Doc. A/Res/ 51/210, 17 December 1996.

^{xix} Zob. na ten temat: Measures to eliminate international terrorism. Report of the Working Group. UN Doc. A/C.6/55/L.2 19 October 2000 oraz Ad Hoc Committee established by General Assembly resolution 51/210 of 17 December 1996. Sixth session. Draft Report. Annex VI: Report of the Coordinator on the results of the informal consultation. UN Doc. A/AC.252/2002/CRP.1/Add.1, 31 January 2002.

^{xx} Oryginalny projekt zgłoszony przez przedstawiciela Indii: UN Doc. A/C.6/51/6. Projekt zmodyfikowany (po konsultacjach): A/C.6/55/1. Prace Grupy Roboczej Szóstego Komitetu w tej sprawie: Measures to eliminate international terrorism. Report of the Working Group. Fifty – fifth session. Sixth Committee. Agenda item 164. UN Doc. A/C.6/55/L.2 19 October 2000. Prace Komitetu Ad Hoc: Ad Hoc Committee established by General Assembly resolution 51/210 of 17 December 1996. Sixth session. Draft Report. UN Doc. A/AC.252/2002/CRP.1.

^{xxi} O takim podejściu świadczy treść art. 2–bis projektu w wersji zaproponowanej przez Koordynatora, który stanowi, iż jeśli Konwencja a traktat dotyczący specyficznej kategorii przestępstwa terrorystycznego mogą znaleźć zastosowanie w tej samej sprawie pomiędzy państwami – stronami obu umów międzynarodowych, pierwszeństwo mają przepisy tego drugiego traktatu. Zob.: UN Doc. A/AC.252/2002/CRP.1 i A/C.6/56/L.9, Annex I.B.

^{xxii} Tekst projektu: *ibidem*.

^{xxiii} UN Doc. A/C.6/55/L.2

^{xxiv} Art. 18 ust. 2 .UN Doc. A/C.6/55/L.2.

^{xxv} Teksty propozycji: UN Doc. A/AC.252/2002/CRP.1. Annex IV. Text relating to article 18.

^{xxvi} Formalnie propozycję taką zgłosiła Malezja w imieniu Grupy Islamskiej. Zob.: UN Doc. A/C.6/55/WG.1/CRP.30.

^{xxvii} *Ibidem*.